

Muusikaleht

10
1992

Mida teevad muusikaorganisatsioonid
Eesti muusikakultuuri edendamiseks
ja ellujäämiseks (lk. 2)

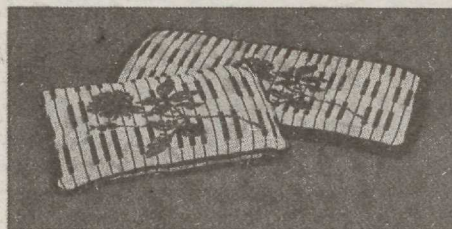
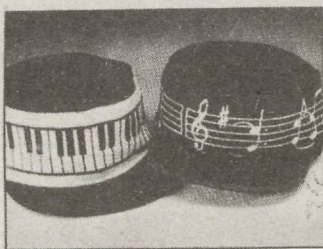
Raadio segakoorile uus ilme (lk. 3)

Eesti muusika välismaal (lk. 3)

Vanemuise muusikalavastustest (lk. 5)

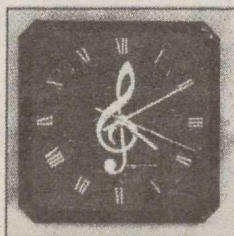
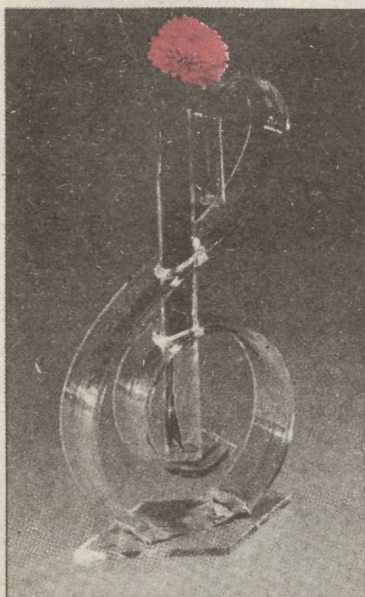
Muusikainstrumentide ehitamise
ajaloost (lk. 6—7)

Kõige pikemad ja
lühemad ooperid (lk. 8)

MUUSIKASSE KIINDUNUD AMEERIKLASED

USA-s väljaantav ajakiri „Clavier“ toob lisana ära reklaamiprospetti Ameerikas müüdatest muusikalistest meenetest. Peale rõivaste, kõrvarõngaste, diivanipatjade, diplomaadikohvrite, kellade, võtmehoidjate (meie pildil näidatu mängib Beethoveni meloodiat „Für Elise“) sisaldab see kõikvõimalikku pudipadi: pliiatseid, kustukumme (ka ühendatult, keskel viiulivõti), pastakaid, klaase, tasse, ka nootidega varustatud kingapaelu. Rohkesti on õppematerjali. Sellest lähemalt „ML“-s edaspidi.

KULTUURIMINISTEERIUMIS

Kultuuriministeeriumis tegeldi oktoobri I poolal 1993. aasta muusikaürituste kalendri koostamisega. Selleks peeti intensiivselt nõu kohalike omavalitsuste, muusikaorganisatsioonide ja liitude esindajatega.

Vaatamata tõsistele finantsraskustele on käesoleval aastal õnnestunud enamik suuremaid muusikaüritusi läbi viia, kuigi osaliselt kärbitult. Olgugi et 8 kuud töötati ilma riigieelarveta, suutsid ministeeriumi „tule-tõrjujad“ rahaliselt kõrbevatel üritustel ikkagi leida riiklikku toetust ja olid korraldajatele abiks ka sponsoriabi muretsemisel. Seda ka eesti muusikute esinemisteks välismaal.

Otsitakse võimalusi, et tuleval aastal saaks aidata korrata enamikku traditsiooniks saanud suuremaid muusikaüritusi — orelifestivali, vanamuusikafestivali „Jazzkaart“, NYJD-i jt., samuti läbi viia noorte laulu- ja tantsupidu. Valmistatakse EV 75. aastapäeva tähistamiseks. Püütakse saavutada, et mitmesuguste fondide ja sihtkapitalide raha Eesti muusikaelu arendamiseks optimaalselt ära kasutataks.

Teine oluline tööloik on eesti muusikute rahvusvaheliste sidemete laiendamise ja välismaal õppimise toetamine, ka sidemete loomine. Nii teostus Madis Kolgi reis Austriasse sealse muusikaeluga tutvumiseks, Marju Kalmaru sai sõita Strassbourgi osalema Euroopa Konservatooriumide Assotsiatsiooni aastakoosolekul. Äsja anti rahalist toetust Vahur Luhtsalule Budapesti eksamitele sõiduks. Tõsiseks probleemiks on saanud Moskva, Peterburi ja Riia konservatooriumi õppivate eesti tudengite abistamine stuudiumi lõpuleviimiseks, kuna seal on kehtestatud küllaltki kõrge õppemaks välismaalastele.

Odavam tuleb välislektorite Eestisse kutsumine. „Esto-Muusika“ lauluõpilastele viisid oktoobri I poolal seminari läbi väliseestlane Karl Otto Märtonson ja tema abikaasa Eva Märtonson-Wilson Saksamaalt Hannoveri Muusika- ja Teatri Ülikoolist. Parimaks tunnustatud õpilane Pirjo Levandi-Kauge sai preemiana tasuta sõita Bayreuthi muusikafestivalile.

PEDAGOOGIKA ÜLIKOO LIS

Tallinna Pedagoogikaülikooli muusikakateeder arutas oma septembrikoosolekul valikerialade ja valikkursuste käivitamist.

Lisaks koori- ja orkestrijuhi kutsele saavad nüüdsest kolmanda kursuse tudengid valida ka lisaeriala. Nii on sel aastal valinud üldhariduskooli muusikaõpetaja (juhendaja T. Selke) 10, muusikakooli instrumendiõpetaja (juht. O. Kasemaa, A. Ots, A. Pehka, J. Kiiv, A. Laas) 8, kultuurimänedžeri (juh. M. Kikas) 6 ja puhkpillimuusika arranjööri (juh. J. Koha) 4 üliõpilast. Individuaaltunnid saavad endale tudengid, kes tundsid huvi folkloristi (juh. M. Männik) ja muusikakooli solfedžoõpetaja (juh. V. Sarv) eriala vastu.

Alates sügissemestrist pakub muusikakateeder võimalust kuulata mitmeid valikkursusi: improvisatsiooni alused, kirikumuusika, koorijuhtidele orkestrijuhtimine jt. Valitud on muusikateraapia kursust (32 tundi, A. Pehk). Ka soovitati õppida lisainstrumenti.

Teiste kateedrite ja õppetoolide väljapakutud valikkursustest on üheks populaarsemaks religioonifilosoofia (M. Raukas).

EMLS-s

Uuele laulu-aastale lähevad vastu ka meie meeskoorid. Koos viimatiloodud Soomepoiste Meeskooriga on neid Eestis nüüd 48.

Lähevad küll, kuid teatava ebalusega. Meie küsitlusest selgub, et nende dirigentide palgatase algab 17 kroonist kuus. Alla 100 kroonise kuutasuga on mitugi dirigenti. Kui siia lisada ruumide üüriks küsitav 30—100 EEK ühe tunni eest, on „ebalus“ väga pehme väljend.

Agal! Kõige populaarsema meeskoori-laulu vähelauldav III salm kõlab nii:

„Ei karda mehed sõgedate sõitlust,
ei kokku kõrva vaevarikast teest“

(Jakob Liiv — Miina Härma „Meeste laul“)

Suvel on plaanis maha pidada poiste-meeste laulupäev Rakveres laulpäeval, 5. juunil. Repertuaar on välja valitud ja ühe päevaga peab kõik tehtud olema. Kui takke läheb, sõidab see seltskond nädala pärast Rootsi sealsete meestega laulupäeva pidama Stockholmi Olümpiastaadionil. Muidugi on veel mitu tõkkepuud ees. Aga kolmas salm ju ütleb...

T. Ojaveski
Eesti Meestelaulu Seltsi sekretär

EMÖL-s

Eesti Muusikaõpetajate Liit loodi 13. oktoobril 1990. aastal. EMÖ Liitu kuulub praegu 310 õpetajat; esimese Arne Saluveer, aseesimees — Ene Kangron, vastutav sekretär — Inge Raudsepp.

Suurimaks kordaminekuks peame läinudkavadist K. A. Hermanni konkursifestivali laste-, poistekooridele ning puhkpilliorkestritele, milles osales üle 1500 laulja. Lapsed jäid rahule ning kinnitasid, et selliseid festivale võiks ka edaspidi olla.

Eesti muusikaõpetajad on suurt huvi tundnud C. Orffi muusikaõpetuse süsteemi vastu. 1991. a. mais loodi EMÖ Liidu juurde Eesti Orff Keskus. Väga kiiresti arenesid suurepäraseks kontaktid Orff Schulwerk Forum'iga Austrias, Salzburgis. Nii viibis Salzburgis grupp EMÖ Liidu liikmeid, et tutvuda sealse Instituudiga. Salzburgis suhtutakse meie abistamisse väga tõsiselt: juba on teoks saanud esimene Orff-kursus, mille viis läbi Salzburgi pedagoog Christoph Maubach. Koostöö seminaride näol jätkub. Suvel viibisid Salzburgis Orff-metoodika kursustel Arne Saluveer ja Reet Paju. Neid loodame lähitulevikus näha Orff-kursuste läbiviijatena Eestis.

Eesti Orff-Keskusele on lubanud pillide näol abi Münchenis asuv ettevõtte „Studio 49“. 8000 DEM-i eest pille ootab sealt äratoomist.

1991. aastast on EMÖL ka ISME (International Federation for Music Education) liige. ISME 20. kongress toimus läinud suvel Sõulis. Paljudest kongressile saadetud materjalidest valiti välja ka Eesti kooli- ja koorimuusikat tutvustav ettekanne, kuid finantsraskuste tõttu meie esindaja Lõuna-Koreasse ei jõudnud. Kahju. 21. kongress toimub 2 aasta pärast USA-s. Loodame osaleda.

Kontakte on EMÖ Liidul paljude välisriikidega, neist kõige soojemad Norra-ga. Juba veebruaris 1993 avaneb grupil Eesti muusikaõpetajatel võimalus sõita Norrasse tutvuma sealse koolimuusikaga.

Ootame huviga 22. novembrit, kui koguneb meie Suurkogu. Toimub see algusega kell 10 Tallinnas, Pikk t. 26 Mustpeade Majas. Loodame sealt uusi mõtteid meie edasiseks tegevuseks.

Ikka õpetajate teenistuses

Inge Raudsepp
Sekretär

HELILOOJATE LIIDUS

Heliloojate Liidus algasid pärast 7-kuulist vaheaega 30. septembril taas töökoosolekud HL liikmete viimase aja helitööde kuulamiseks. Neid kavatsetakse korraldada iga kahe nädala tagant. Seekord kuulati linte E. Tambergi heliteostest „Tertsid“ kammerorkestrile, mis kanti aasta algul ette Kanadas P. Järvi juhatusel, ja R. Kangro kantaadist „Inimesed ja...“, mis esmakordselt esitati suvel festivalil Schleswig-Holsteinimaal.

Nende töökoosolekute ülesanne ongi ülevaate saamine teostest, mis on Eesti heliloojatelt viimasel ajal välismaalt tellitud ja seal ette kantud. Samal eesmärgil palus HL kõigilt heliloojatelt informatsiooni. Vastused on hakanud laekuma. Selgub, et selliseid heliteosteid on üsna palju. Tuleva aasta märtsis tahetakse Tallinnas korraldada uusima Eesti muusika festivali, kus need jõuaksid laiema publikuni. Festivaliks tellitakse ka uudisteoseid esiettekandeks.

Üks festivali korraldamise eesmärk on HL majandusliku olukorra parandamine. Selleks tahetakse samuti välja üürida osa Heliloojate Majast, mille Linnavalitsus on üle andnud Muusikafondi, s.o. HL finants-majandusosakonna bilanssi. Seda küsimust on korduvalt arutatud juhatause koosolekutel, nagu ka saadud raha kasutamist. Küllalt arvestatav osa sellest on läinud heliloojate, pensionäride ja nende leskede toetamiseks, samuti loomingulisteks komandeeringuteks.

EESTI HARIDUSE
ARENDESKESKUSES

Eesti Hariduse Arenduskeskuses on valminud muusikaprogrammid põhikoolidele, mis enne lõplikku kinnitamist on antud koolidele katsetamiseks. Võrreldes varasemate programmidega saavad õpetajad rohkem isetoetustamisõigust. Vähendatud on teooria õpetamist, suurendatud eesti muusika osa. Tähelepanu pööratakse muusika seostamisele liikumisega, esijoones tantsuga, k.a. rahvatants. Analoogilist programmi koostatakse vanema, gümnaasiumi astme jaoks.

Programm on koostatud 160-tunniseks täiendõppeks erialase ettevalmistusega õpetajatele, kes on koolis töötanud vähemalt 3 aastat ja taotlevad III kategooriat. Täiendõpe lõpeb eksamiga. Kes tunneb end küllalt tugevana, võib tulla eksamile ka täiendõpet läbi tegemata.

Koos Keelpillioõpetajate Ühingu ja äraasutatud Eesti Kodaly-Seltsiga organiseeritakse EHA majas Sakala 21 30. oktoobrist 1. novembrini relatiivse solfedžo seminar instrumentalistidele. Selle viivad läbi ungarlased, vennad Céza ja Csaba Szilvay (esimene viiuli-, teine tselloõpetaja) koos oma õpilastega.

**Muusikasidemed
Taaniga**

Taani üks kuulsamaid heliloojaid Bent Lorentzen on enda poolt organiseeritud Ebelstofti festivalidel korduvalt tutvustanud eesti heliloojate loomingut. Esijoones Arvo Pärti, aga ka Erkki-Sven Tüüri, Alo Põldmäed, Mati Kuulbergi, René Eesperet. Nendel festivalidel on esinenud ka eesti päritolu taani ooperisolist Guido Päevatalu, sel aastal Monteverdi „Orfeuse“ etendusel.

**Arvo Pärti uue
teose esiettekanne**

6. septembril oli Helsingi pidunädalate raames Arvo Pärti uue teose „Adagio“ maailmasiettekanne. See kõlas siis ka Yleisradio I programmis. Esitasid Joseph Kalichstein klaveril, Jaime Laredo viiulil ja Sharon Robinsone tšellol.

**Tunnustust ja
ettehteid RAM-ile**

Soe oli publiku vastuvõtt RAM-ile augustis Turu Toomkirikus. Kriitikud aga tegid ka ettehteid — esinegu RAM mistahes keeles, sõnadest ei ole võimalik küllaldaselt aru saada, kuna koor on liigselt keskendunud Gustav Ernesaksalt pärit täidetud koorikõlal.

**Läti helilooja
kurtmine**

Augusti lõpul toimus Helsingis sümposioon ja maratonfestival „Mare Balticum“. Osalesid eesti muusikateadlased, toimusid E. Tambergi ja E.-S. Tüüri teoste esiettekanded. Eriti köitis tähelepanu läti helilooja Peteris Vasks, kes oli esindatud koguni kahe teosega. Intervjuus Soome ajakirjanikele ütles P. Vasks, et igapäevaelus püsivad Baltimaade mainekamad heliloojad vaid tänu välismaa tellimustele.

„Kurekell“ — 15

Ansambel „Kurekell“ alustas oma tegevust oktoobris 1977 Tallinas. Kontserikoosseisu kuulub praegu 24 noort. Neist on enamusel muusikaline haridus ja vanust 16—25 aastat. Ansambli juures tegutseb mudilas- ja lasterühm.

Ansambli kunstiline juht on Ülle Raud, vokaalrühma juhiks Kristel Raud, mänedžerid Krista ja Rein Mölder.

„Kurekell“ ei ole folklooriansambel, kuigi kavades lähtutakse oma esivanemate rikkalikust pärandist, lauldes-mängides eesti rahvaviise, nende seadeid ja eesti heliloojate originaalloomingut.

Klassikalisest ja kirikumuusikarepertuaarist on eraldi kontsertkavad. Tänu „Kurekellale“ on paljud noored jätkanud professionaalse muusiku teed.

Eestis on vastu võetud sõpru paljudest maadest ja ka Eestist oma laulu- ja pillimänguga tuttavaks teinud võõrsil. On osaletud rahvusvahelistel festivalidel: „Eurotreff“ Saksamaal, „Lõbusad noodid“ Moskvas, „Vokalisa“ Iisraelis, „Kesälüstit“ Soomes jt. Viimastel aastatel on käidud laulmas ka Prantsusmaal, Jugoslaavias, Küprosel, Iirimaal, Lätis ja Rootsis. 13. oktoobril sõideti Hollandisse konkursile Veldhova '92, kus tuldi esikohale. Tagasiteel anti kontserte ka Taanis ja Rootsis.

**„Nüüd tuntakse meie vastu
elavat huvi,“**

nentis Raadiokoori direktor Ülo Krigul, kui olin teinud talle ettepaneku kirjutada midagi uuest (?) koorist. Äsja oli lõppenud telefonintervjuu „Õhtulehaga“, artikkel Kooriühingu ajalehte ootas äraviimist, raadiomehed olid valmis ning kuskil olla nähtud liikumas ka fotograafi.

Mis siis oli öieti juhtunud? Sel kevadel olid hakanud liikuma kõlakas Raadiokoori peastest laalisatmisest, loomulikult seoses kasvava vaesusega. Asja olla arutatud ka kultuuriministeeriumis, kuid seal hoiduti timukarollist ning jäeti asi koori juriidilise peremehe, Eesti Raadio kaela. Õnneks suutis ER juhtkond vaadelda situatsiooni pisut laiemalt kui oma mätta otsast, ning nägi väljapääsu koori töö põhjalikus ümberkorraldamises. Uut töökorraldust iseloomustaksid kõige paremini järgmised põhimõtted:

PAINDLIKKUS — koori suurus ja koosseis vahelduvad vastavalt vajadusele (nimi Eesti Raadio Koor lubab põhimõtteliselt ka nais- või meeskoorivarianti).

PRODUKTIIVSUS — tööhulk ei huvita kedagi, tagumiktundide eest ei maksta. Töötasu maksmise aluseks on konkreetne tootmine. Tööd tehakse täpselt nii palju kui tellijad jõuavad maksta.

PROFESSIONAALSUS — koori laulja peab oskama iseseisvalt tööd teha, sest proove on vaid 2—3 korda nädalas ning seal tegeldakse ansambliiseseisuga ja viimistlusega.

Toimunud konkurss, kus eriti aldirühmas oli rebimine äärmiselt pingeline, tõestas võimalust teha tööd just sellistel alustel. Pealtkuulajate kinnitust mõõda on esimeste proovide põhjal koor kõlaliselt võitnud ning väga ühtlase tasemega. Eks me näe — 27. novembriks on planeeritud stuudiokontsert, raadiod lahtil! Hooajale on kavandatud teisigi huvitavaid projekte, tuleb vaid jälgida reklaami.

Lõpetuseks passib siia hästi Ülo Kriguli mõtteavaldus, mille üle võiksid teisedki mõelda. Toogem ta siis muutmata kujul: „Et Raadiokoorile häda teistest varem kätte jõudis, on meile vahest heagi. Oleme juba vees ja teeme kalda suunas ujumisliigutusi. Teised istuvad alles lekkivas paadis. Uppumisoht muidugi püsib. Kõigil.“

Kõigil.

Niisiis — kes astub järgmise sammu?

Refereeris ja ka spioneeris (vabandust!)
Mati Põdra

FAKTE

Konkursil osales 59 lauljat, neist jäi sõelale 28. Endisi Raadiokoori liikmeid on nende hulgas 17.

Häälerühmade keskmine vanus: sopran 26,5, alt 32,75, tenor 36,66, bass 26,83 aastat. Kõige vanem laulja on 53- ning kõige noorem 18-aastane.

Kuni 30-aastaseid on 17 ja vanemaid 11.

Hariduse järgi: Konservatooriumi lõpetanud 13, Konservatooriumi tudengeid 7, Pedagoogikaülikooli muusikatudengeid 2, keskeriharidusega 6.

EESTI RAADIO KOOR SEISUGA 01. 10. 1992

SOPRAN

- Külli Keermaa
- Maja-Katrin Kerem
- Marika Petti
- Helen Poolma
- Elvi Püss
- Saari Tamm
- Birgit Veemaa
- Rutt Vitsberg

TENOR

- Jüri Annus
- Tiit Aruvee
- Indrek Jürimets
- Kaley Konsa
- Madis Reinsoo
- Arno Sildos

ALT

- Liina Adams
- Helen Erastus
- Maire Haava
- Lii Kalnapenk
- Laine Mustasaar
- Karin Männik
- Aili Tennoosaar
- Ene Uiibo

BASS

- Jüri Eensoo
- Hanno Hint
- Andrus Poolma
- Tõiv Tiits
- Aivo Varem
- Hendrik Vestmann

Toomas Kapten — peadirigent

Ülo Krigul — direktor
Ruth Kitzberg — noodikogu

1992/93. aastate esinemiste plaan

- 19. okt. Lindistamine (Tubin, Aavik, Pärt).
- 27.—30. okt. Lindistussessioon (Tubin, Aavik, Pärt, Kiriku Lauluraamat).
- 27. nov. Stuudiokontsert (Tubin, Aavik).
- 18. dets. Võimalik osalemine „Jesus Christ Superstar“is“.
- 22. dets. „Jõulud Lõunas“ (Resphigi ja Ramirez) Mustpeade Majas.
- 1. jaan. Näärkontsert koos ER Kontsertorkestriga Valges Saalis.
- 21. jaan. Mahleri 2. sümfoonia koos ERSO-ga (dirig. L. Krämer).
- 24. veebr. Võimalik esinemine Vabariigi aastapäeva üritustel.
- 25.02.—15.03. Kontserdireis Saksamaale (Rootsi kaudu).
- 22. märts. Kevadkontsert Valges Saalis.
- 9. apr. Bachi „Matteus Passion“ koos ERSO-ga (dirig. B. Sjøkvist).
- 22. apr. Beethoveni 9. sümfoonia koos ERSO-ga (dirig. L. Krämer).
- juuni. R. Kangro „Põhjaneitsi“ koos ER Kontsertorkestriga Linna-hallis ja programm „Muusika Vanas Tallinnas“ (balti-saksa heliloojad) Vanalinna Päevade ajal.

Intervjuu A/s „Sakala“ tegevdi- rektorilt Tiit Kolditsilt 05.10.92.

Te olete olnud kultuuritöötaja. Kas praegusel ametil on ka midagi ühist kultuuriga, s.h. muusikaga?

Erinevalt Filharmooniast oleme isemajandav. Meie kontserte ei organiseeri, kuid loome muusikaüritusteks võimalusi, katsume toetada.

Täna oli huvitav päev. Uude maja toodi kontsertklaver. Pean tänu avaldama klaverivabrikule, kes suutis välja kannatada nii kaua, kuni me kokku kogusime hinna — 38000 krooni. Kogu päeva esimese poole kõndisin ringi Finlandia-talo tehnikadirektori hr. Osmoga. Meie maja on ju mõeldud justustamisemajana. Pidasime nõu, kuidas saalid ümber ehitada nii, et nad oma akustika poolest sobiks nii konverentsideks ja loenguteks kui ka kontsertideks.

Ega „Sakala“ muusikaline külg piirdu ometi tänase päevaga?

Muidugi mitte. Oma tegevuse 1,5 aasta jooksul oleme muretsenud 2 kontsertklaverit, 1 kabinetklaverit, 4 pianinot. Meie juures on endale proovide tegemiseks kodu leidnud, sellest aastast tasuta, 5 koori: meeskoor „Runo“, tuntud „Raekoja“ ja „Mainori“ kammerkoor, Tehnikaülikooli vilistlaste naiskoor ning Petrovi kammerkoor, minu arvates kõige kunstiküpssem vene kooridest Eestis, mille repertuaaris on põhiliselt vene klassikaline ja kirikumuusika. Head sidemed on meil konservatooriumi ja muusikakeskkooliga. Mullu tegi konservatooriumi ooperistuudio tööd meie väikeses kammerisaalis. Mõni aeg tagasi olid minu juures Toomas

Kapten ja Ville Kell. Otsustasime võtta oma tiivu alla ka noorte sümfooniaorkestri, mis koosneks põhiliselt nende õppeasutuse kasvandikest. On ju kesklinnas laupäeviti ja pühapäeviti parem harjutamas käia kui Vabaduse puistee „Siberis“. Loodame, et see noorteorkester saab eksperimenteerimise baasiks ka meie noortele heliloojatele.

Noorte muusikutega oleme heietanud mõtteid tulevikus, kui majanduslik seis paraneb, luua poolprofessionaalsed kollektiivid. Nad hakkaksid saama tasu programmi eest, mille nad on välja toonud. Peame plaani abistada noori ka pillide muretsemisel. Mul endal õpib poeg viiulit. Tean, kui kallid on muusikariistad.

On teil ka n.ö. sugulasasutusi Eestis ja välismaal? Näiteks eelnimetatud Finlandia—talo Helsingis?

Finlandia-talo on kehvad munitsipaaltoolid ja teenib Helsingi Linnaorkestri kontsertidega võid leiva peale. Küll annab aga inspiratsiooni KOP-panga tegevus. See on väga palju teinud Soome professionaalse kunsti toetuseks.

Tallinna olukorda pole uurinud, kuid vaevalt leidub teist nii suurt ja heas kohas paiknevat esindushoonet, milles võiks harrastada selletaolist muusikametsenlust.

Agaga kui teil kultuuri- ja muusikahuvi poleks?

Sellisel juhul võiks viia oma ja personali palgad maksimumini, ehitada uusi ilusaid hooned, asuda privatiseerima ning riigi varanduse kasutamise kõrval muretseda endale ja personalilegi eravarandus.

Kuidas teie ülemused ja alamad asjasse suhtuvad?

Kultuurilembeline haldusnõukogu on mulle suureks toeks. Ka kollektiiv suhtub mõistvalt. Viimase klaveri ostmise tõttu lükkus edasi isegi palgapäev. Selgitasin probleemi. Võib-olla mõni selja taga nuriseb, aga minule pole seda öelnud keegi. Loodan, et neid ei tule ka uute plaanide kohta, mis on mul kollektiiviga läbi arutatud. Näiteks mõtte kohta anda toetust noorte muusikute lühiaegseks stažeerimiseks välismaal, kuna pikaajalised komandeeringud on Kultuuriministeeriumi rida. Peame plaani välja andma hakata „Sakala“ Keskuse stipendiume.

See käib siiski vaid süvamuusika kohta. Levimuusika peab end ise ära tasuma. Levimuusikute esinemisel võtame üüri. Ega ma kollektiivi juurde sõanda minnagi ettepanekuga laiendada süvamuusikuile antavaid soodustusi ja toetusi levimuusikuile.

Tahame eesti muusikal aidata elada üle eelseisvad 2-3 rasket aastat. Olen veendunud, et 4-5 aasta pärast läheb elu lahedamaks.

Intervjueeris
Herbert Vainu

Neil päevil 70 aastat tagasi...

...jätkus Eesti Lauljate Liidu moodustumine, mille liikmeskond näitas jõudsat kasvutendentsi. Plaanitses ju Lauljate Liit 1923. aastal korraldada pärast pikka vaheaega üldlaulupeo. Selle ettevalmistuseks peeti 1922. a. suvel rohkesti kohalikke laulupäevi. Kavas oli olnud ka Setu laulupidu, kuid kuna selles maakonnas oli veel vähe koo-re, tuli pidu paremate aegade ni edasi lükata. Ettevõtmisest päriselt loobuda ei tahetud ja nii organiseeriti rahvalaulukute pidu. Kohale tuli 103 rahvalaulikut. Õhutsel kontserdil Petseri kino majas esinesid ka Mihkel Lüdigi, Mathilde Lüdigi-Sinkeli ja Raimond Bööcke.

14. oktoobril andis Tallinnas kontserdi Estonia Muusika Osakonna segakoor. Kavas olid rahvalauluseaded: Karl August Hermannini „Kui mina hakkam laulemaie“, Aleksander Thomsoni „Ketra, Liisu“, Miina Härma „Kus on kurva kodu“ ja „Ei saa mitte vaiki olla“. Suurt huvi tunti Juhan Aviku ja Cyrillus Kreegi tööde vastu.

„Vanemuises“ esines Zinaida Jurjevskaja. „Postimees“ kirjutas, et „kunstiliselt kroonitud ja rohkelt osavõtmist leidnud pr. Jurjevskaja kontserdi programm oli rikkalik ja sisu rikas, mis ta temale omase väljendusrikkusega ja nüansilikkusega ette kandis. Hääl oli ilus — hõbeselge ja õrn“.

Jälle hiilgas oma kunstiga viuldaja Edith von Voigtländer. Kontserdid olid Tartus ja Tallinnas. „Päevaleht“ kirjutas: „Suursugune musitseerimisviis, haruldane tooniküllus ja sädelev, ka kõige kõrgemaid nõudeid rahuldav tehnika pääsis peenelt valitud programmi juures täielikult maksvusele“.

Kaks kontserti andis oktoobris 1922 Aleksander Borovski. Need olid „Vanemuises“ ja Mustapeade saalis. „Nagu kujur käsitleb Borovski klaverihääli, kuulaja näeb neid elevandiluu sileduses, metallilises säras“, kirjutas „Postimees“. Kaunilt tulid kuuldavale miniatuurid: Rameau ja Lully teosed, Liszti „Tarantelle“ ja „Mefisto valss“.

Tallinnas ja Tartus esines ka kuulus vene laulja Dmitri Smirnov. Kuigi tema hääl oli aastate jooksul mõndagi oma värskest kaotanud, köitis ta kuulajaid. Falsette, millega ta eelmisel küllaskäigukontserdil uhkustas, tarvitas ta seekord harva ja iga kord põhjendatult. Imetlusväärne oli tema diktsioon: iga sõna, iga

silp tuli kristallselgelt kuuldavale.

D. Smirnovi kunsti sai nautida ka „Estonia“ teatris. „La donna e mobile“ Verdi „Rigoletos“ tuli esitada kolm korda. Kokku võtsid end ka teised osatähtjad. Olga Olak-Mikk laulis Gildat nii hästi, et võis talle andeks anda kõrge „mi“ väljajätmise 2 vaatuse aariast. Hea oli ka Karl Viitol nimiosas.

„Traviatas“ laulis Smirnov muidugi Alfredot. 1. vaatuses hiilgas ta oma kõrge „do-ga“, 2-s näitlemisega, kus „armastuse stseen Violettaga suure temperamendi ja ägedusega ära mängiti“. Violetta laulis aga õnnestunult Helmi Einer.

„Traviataga“ seoses oli ajakirjanduses ka nurinat — „Estonia“ kalduvat liiga Itaalia repertuaari poole. Oli ju hooaja plaanis veel Verdi „Aida“ ja Rossini „Sevilla habemeajaja“. „Traviata“ oli aga näitejuht Alfred Sällik lavastanud kiiduväärselt — teatri koor mitte ainult ei laulnud, vaid ka mängis. Ise laulis Sällik Alfredot. Artur Lemba leidis, et tal on intelligentsi, muusikaannet, tema diktsioon on selge, et ta valdab mängukunsti. „Päevaleht“ oli aga üllatunud: „Mineval aastal ei uskunud ma enam, et temast ülepea veel lauljat saab, aga nüüd ei olnud ta mitte üksinda oma hääle järele leidnud, vaid ma ei olnud iialgi enne teda kuulnud nii hästi laulvat“.

Üldiselt hea hinnangu sai pr. Päts-Jakobson Violetta osas. Kuigi märgiti, et tema vokaalsed võimed ei olnud suured, koloratuur tegi talle veel peavalu ja kõrgete nootide puhul jättis intonatsioon soovida.

„Vanemuises“ läks Lehari „Krahv Luxemburg“. Siin hiilgas hr. Pettaj oma värsket mängu ja lauluga. Tähtis osa etenduse õnnestumisel oli muidugi ka muusikajuhil Juhan Simmil. Solistidest paistis veel silma hr-d Rudolf Jõks ja Arnold Vismann.

Elamuseks oktoobrikuises muusikaelus 1922 oli vene heliloojate teoseid sisaldav sümfooniakontsert, dirigendiks Mihkel Lüdigi. Ta juhatas suure hoo ja hiilgusega Glazunovi IV sümfooniast ja oli diskreetne Ljadovi vene rahvalaulude ettekandel. Hästi õnnestus tal ka Glazunovi „Karjala legend“. Solistina esines sellel kontserdil lauljatar Mathilde Lüdigi-Sinkeli, kelle „suure diasooniaga tämbrikerikas kaunis hääl“ pääses mõjule Jaroslava kaebuses Borodini ooperist „Vürst Igor“ ja aarias Rimski-Korsakovi ooperist „Tsaari mõrja“.

Mati Märtin

NÄDAL „VANEMUISE“ MUUSIKA ETENDUSTEGA

Kuna tegin septembri lõpus-oktoobri alguses tööd Tartu Muusikakooli orkestriga, tekkis mul võimalus ühendada kasulik meeldivaga ning üritada täita lünka teatrilaste kirjutiste lahtis. Harva on „Vanemuise“ muusikapoolest ajakirjanduses juttu. Kahju, sest oleks, millest kirjutada.

Ringkäiku alustaksin 26. septembril asetleidnud Lehäri „Löbusa lese“ teise esietendusega. Vaesele ajale vaatamata oli saal rahvast küllaltki täis.

Lavastus taas Ülo Vilimaalt ja taas pilkupüüdev nagu tema mitmed eelnevadki tööd. Operetti, kus tantsu parasjagu, on ju endisele balletitantsijale hea võimalus end näidata. Kabareestseen 3. vaatuses andis seda ka tunda. Kahjuks esines küllalt palju situatsioone, kus vokaal oli suunatud lavasügavusse. Üldmuljet see eriti ei rikkunud, sest iga laulja andis endast täpselt niipalju, kui ta on hetkel võimeline ja mõni veel natuke rohkem. Jassi Zahharov oli vaieldamatult parim kuju. Vokaalset toorust ega toorutsemist ei olnud otseselt kuulda. Vahest ainult kabareestseeni grisetide laulu ajal oleks võinud viimaseid olla rohkem kuulda. Üks pluss „Vanemuise“ kasuks on, et lauljad on päris õppinud korralikult näitlema. „Estonias“ jääb see tihtipeale nägemata.

Etendust dirigeeris Norman Illis Reintamm, kelle koostöö „Vanemuise“ orkestriga paistab istuvat. Ilmselt on orkestrantidel, mida sellelt mehelt õppida. Ehkki maestro kaldub vahetevahel žestiga liialdamise ning võiks isiklikku fraseerimist veidi vaiksemalt toetada, on seegi lõppkokkuvõttes orkestri mängumaneerile kasuks. Olen ka ise mõningaid orkestreid juhatanud ja julgen seepärast väita, et pillimeestel jääb vajaka eelkõige oskusest lasta muusika enesest läbi. Kui juba teisel etendusel võib näha igituttavat „juba jälle“ -nägu, siis lihtsalt peab äärmustesse laskudes pillimehi veidike raputama (Vahemärkuse korras ütlesin, et puutusin taolise probleemiga kokku ka Elleri-kooli orkestriga töötades. Nagu väikesed vanakesed — 0% elurõõmu... Nii julgeb allkirjutanu kahelda, kas lähema aasta jooksul „Vanemuine“ rikastub mõne sära-va noorega — mitte hea tehnika või noodilugeja, vaid muusikuga).

Tegevpillimehena ei lasku ma loomulikult „kalade“ luge-misse (tegijal ikka juhtub), kuid juhiksin orkestri tähelepanu asjaolule, et lauljate asumisel lavasügavuses on balanss paigast ja tugevasti orkestri kasuks. Hanna ja Danilo duett jäi näiteks III vaatuses seetõttu pisut lahjaks. Soovitsin mängida nii kõvasti, et lava oleks auku hästi kuulda. Siis peaks balanss olema paras. Tõsi, parteris on balanss üldiselt veidi parem, kuna orkester mängib seina. Tundub, et optimaalne lahendus asub kuskil vahepeal. Muus osas võis täiesti rahul olla. Nagu oli rahvaski saalis.

„Carmen“ 28. septembril valmistas paraku üpris suure peitumuse. Rahule võis jääda vaid Vivian Kallastega peo-
as, ka Aare Saaliga Escamillonina (intonatsioonitäpsus, mitte lavaline kuju). Kõigepealt pani pehmelt öeldes kukalt kratsi-
ma don Jose (Rostislav Gurjev) oma liiga terava häälema-
terjaliga, probleemide oli ka Micaëla osa laulnud Ludmilla
Kõrtsi diktsiooniga. Lemme Pärtel oli ilmselt liiga vara lastud lavale.

Etendust dirigeerinud Endel Nõgese oli läinud kergema vastupanu teed ning kohitsenud ära mõningad vahemängud. Osalt põhjustas seda muidugi olukord oboerühmas, kus „elavate kirjas“ on momendil vaid üks mängija. Nagu kurjad keeled räägivad, on temagi viimased paar aastat millegi muuga tegelnud. Pane või oboede pärast „Vanemuise“ kinni... Muuseas, Eesti mastaabis pole oboedega üldsegi hull lugu — Konservatooriumis kaks tublit tüdrukut tööta, Muusikakeskkoolis vähemalt kaks igati tasemel noor-
meest, Otsa-koolis kaks väga tugevatsemelist mängijat. Kuidas mõni neist küll Tartusse ära meelitada?

Hea küll, oboed oboedeks. Küll aga avaldasin siirast imestust, kui löökpillide poolt kostis juba avamängus heli, mis meenutas taldrikule pulgaga pihtaandmist. Kiire pilk auku — ja seal Ta juba istuski millegi estraadikomplekti meenutava taga. Instrumen-
taariumi peaks ju teatril nagu olema, et tagada just see *sound*, mida on silmas pidanud helilooja. Vististi on „Vanemuise“ hinge-
kirjas ka pisut rohkem löökpildureid kui kaks. Minu mäletamist möö-
da peaks „Carmenis“ neljakesi (s.h. timpanid) saama ilusasti hakka-
ma.

Pisimõrad on sees ka vaskpillide (trompetite-tromboonide) üldises kõlas. Kui trompetite kõla on veidi kitsas, on tromboonid

lihtsalt nõrgad. Kolmas tromboon eriti. See aga rikub akordide kõlalist tasakaalu. Siin annab veel palju individuaalset ja rüh-
matööd teha, võrreldes näiteks metsasarvedega.

Kuna olen näinud seda etendust Jüri Alperteni, Eri Klasi ja nüüd siis Endel Nõgese interpretatsioonis, tundub viimase tülgius kuidagi jahedavõitu. Allakirjutanu paistab, et nii tuliste tükke jaoks jääb Endel Nõgesel puudu eelkõige temperamendist. Seda peab jätkuma nii iseendale, lavale kui auku. Muidu on tulemuseks „Carmen“ à la Põhjanaba, millest oleks ääretult kahju. Pealegi on jahedus tihtipeale nakkav.

Ei saa muidugi öelda, et kõik läbinisti hull oleks olnud. Vivian Kallaste pälvil tol õhtul aplausi ka ülejäänud patukottide eest. Kasvõi ainuüksi tema pärast tasub seda etendust kuulama-
vaatama minna.

Järgmiseks vaatsin ma Donizetti koomilist ooperit „Don Pasquale“ Teo Maistega peo-
as. Oli väga meeldiv õhtu. Eriti mängulisest küljest. Lavastaja Taisto Noor oli teinud paar väga efektselt stseeni (näiteks pantoomiim), Eugen Antoni oli suutnud päris talutava noore armunud inimese kuju luua („Löbusas lesee“ jäi see väheusutavaks)... no ja MUIDUGI Teo Maiste. Siin ei olnud küll puudu mitte midagi, jätks ka kehvemate partnerite paremaks mängimise tarbeks. Et kolmandas vaatuses mõne partituuri-
rilehekülje jagu retsitiivi „vasakule pandi“, polnud kuigi suur õnnetus. Et üldse midagi juhtus, said aru vaid vähesed ja ainult tänu sellele, et lavastaja rõdul muutis kergelt näo värvi ja pillas paar soolast sõna.

Dirigenditöö (Andres Heinapuu) oli sooritatud mõningaste näpukatega, eriti kiiremate tempode osas. Sõnade väljütlemise kiirusel on omad piirid, kuid etenduse jooksul paar korda need piirid ületati. Oli ka vastupidist — juhtus, et tempo jäi liiga maha. Ebatäp-
sust esines ka mõnede seccoakordide paikaloõmisel retsitiivides. Seal oleks vaja nüansile ja karakterile vaatamata anda väike ja terav auftakt, kuna pehmes ja suurevõitu löögis pole punkt päris hästi tajutav. Siin-seal oli väikeisi orkestripoolseid lauljate ärakattumisi, kuid kõige hullemini nad kõrva ei löiganud. Alati polegi, eriti „Vanemuises“, patuoimasteks dirigent ja orkester.

Orkestriga seoses ühest nähtusest siiski. Juhtumid, kus ei peeta kinni partituuris nõutud instrumentariumist, on professionaalse teatritegemise puhul kurjast mis kurjast. Peale kurva situatsiooni oboedega ei leia ülejäänud juhtumitele ühtki vabadust. „Löbusa lese“ etendusel ainult 1 fagott olemasolevast kolmest? „Löbusas lesee“ ja „Don Pasquales“ kolme trombooni asemel kaks? Löökpillidest ma juba rääkisin. Hea küll, perekond, teise töö tegemise vajadus ja... Aga see kõik annab asjale veidi taidluse ja provitsiteatri maigu juurde. Ehk pigistaks allkirjutanu kuskil Pärnus või Paides sellise nähtuse puhul silma kinni, kuid arvestades asjaolu, et Tartul on kultuurihälli kuulsus, peaks kiiremas korras lõpetama masohhistliku virisemise ja iseenda tembeldamise provitsikateks.

...ja iseenda tembeldamise provitsikateks. Kas asi on ikka nii hull? Mitte veel, kuid hakkab veidi sinneroole kiskuma. Jätan Linnar Priimäega seotud probleemid käsitlemata (mida ei tea, seda ei tea) ning lasen veelkord kokkuvõtliku pilgu üle muusikapoolet hetke-
seisude.

Lavastused? Igati tasemel, juba aastaid! Ollagi tartlaste tugevaim külg. Solistid? Tenoripõud. Koor? Jätab soovida paremat, suurtes ooperites puudub vajalik kandvus. Orkester? Häid mängijaid on — flötist Lande Kits, klarnetist Margus Vahemets, ühtlane metsasarverühm Kaido Otsing kontsertmeisterdamisel, viiuldajad Aleksander Fisch, Kalle Loona ja Toomas Bubern, tšellist Heli Kuus. Päris normaalne vioolariühm. Kõik. Puudu jäägid II viiulis (oleks vaja värsket verd), kontrabas-
sides (pole inimest, kes võiks kontsertmeisteritööd teha), rasketes vaskedes (toon!)! Dirigendid? Norman Illis Reintamm tulek on positiivselt mõjunud. Teatud kaitsmatus pime-
date juhuste eest, mõnel tükil on ainult üks dirigent. Kui nüüd keegi peaks siirduma parematele jahamaadele (see oht võib olla näitavasti Heinapuu) või vanaduspuhkusele (Kõlar), on tõised probleemid kohe tekkinud. Pole ka kuskilt noori näha. Niisis —
probleeme jätkub. Kuid 80. aastate keskpaiga kriisist on muusika-
pool edukalt üle saanud ning suudab publikut päris tihti rõõmustada. Esiotsa ongi see kõige tähtsam.

Mati Põdra

Tartu Kultuurkapitalilt 18 400 krooni linna muusikutele

Tartu Ülikooli Kammerkoor sai 4000 EEK sõiduks Viini Schuberti-nim. konkursile. Puhkpilliorkestrit „Popsid“ toetati 5000 EEK kasutatud pillide muretsemiseks ja parandamiseks. Tänu 7000 EEK toetusele avanes noorel heliloojal Mart Jaansonil võimalus sõita Viini

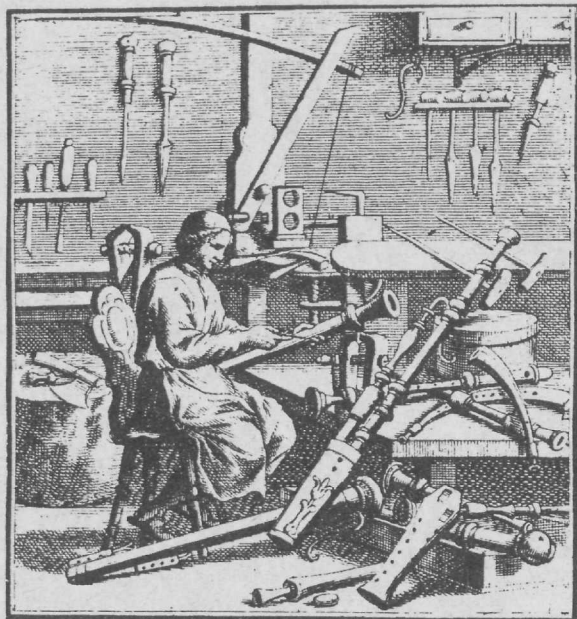
Muusikauilikoole sisseastumiseksamifele õn-
ne proovima. Tartu I Muusikakoolile määratud humanitaar- (loe: pilli-)abi äratoomiseks ja sõprussidemete loomiseks eraldati 2400 EEK kooli direktori kt. Vello Lauringule.

Järgmine Kultuurikapitali koosolek on plaanis novembri alguses. „Rahalise toetuse taotlejate nimekiri on pikk. Kuid selleks korraks sai rahakott tühjaks. Ootame uusi laekumisi. Siis jagame pille,“ kinnitas esi-
mees Tarmo Varendi.

M. TAMME

Jooni muusikainstrumentide ehitamise

Vilevalmistaja. Graafika XVII sajandist.

Muusikainstrumentide valmistamine on endast alati kujutanud midagi saladuslikku. Kuni 18. sajandini arvati, et pillidel on üleloomulik päritolu. Nende väljamõtlete jaoks on peetud kas antiikseid jumalaid või Piibli esiisasisid. Nii seostatakse harfi Taavetiga, teisi keelpille Hermese, Apollo või Orpheusega, puupuhkpile Athena või Paaniga.

Kunstiväärtuslikke (osaliselt peentöötetehnikas) puu- ja vaskpuhkpillide ning keelpillide, nagu ka antiikaja orelite kohta teame, et neid valmistati erilistes töökodades. Suure rahvasterändamise tormides läks antiikse instrumendiehituse *know-how* kaduma. Erilise sensatsiooni kutsus esile see, kui 757 Pippin Noorem¹ ja 812 Karl Suur² said Bütsantsist kingituseks orelid. 826. a. laskis Ludvik I Vaga³ oma Acheni keisripaleesse ehitada orelit — see oli oreliehituse algus Põhja-Euroopas.

Kuni 12. saj. lõpuni tehtud pildidel on meloodiainstrumentidest kreeka kithara kõrval⁴ eelkõige näha tuubad ja kaksiklesthulilukuga oboed, mis on küll pigemini Piigli kui antiikaja vastukajad, aga ka silmanähtavalt kelti traditsioonist mõjutatud lüürad ja harfid.

12. saj. lõpul — samaaegselt Euroopa mitmehääle ja tõelise õhtumaise muusika algusega - formeerub mõne aasta jooksul uuesti euroopalik instrumentarium, mis on mõjutatud ka kokkupuudetest araabia kultuuriga Hispaanias.

Puupuhkpillidest tõusevad nüüd esile plokklöödid (euroopa rahvakunstist; samuti ühekäeflöödid trummidega), põikiflöödid (Bütsantsi eeskujul), šalmeid, ruuporboed (tekkinud Lähis-Idas ajaarvamise vahetusel, keskaegsesse muusikasse tulnud araablaste kaudu), krummhornid ja torupillid paljude burdoontorudega (edasi arendatud antiiksetest instrumentidest).

Vaskpuhkpillidest leiame araabia päritoluga rüütellikud pikk-trompetid. Lühikeses aja jooksul anti neile kõveraks painutatud S-i kuju. Enne 1400. aastat said nad Saksamaal huulikust tahapoole tõmbemehhanismi (kulissiga trompetid), 1450. a. paiku arendati nad edasi trompetiteks.

Keelpillidest tulid vanade lüürade ja harvide kõrvale araabia-pärsia päritolu psalterium ja tsimbel. Mauri provintsis kasutati eelkõige lautot, millel varsti saavutati kõrge mängukultuur. Selle kõrvale tekkisid ka näppeinstrumentid, kõigepealt osaliselt mauri, osaliselt ladina päritolu kitarrid. Keelpille leidub Euroopas alles pärast aastatuhandevahetust. Välja kasvanud araabia viulist, on arenenud ka teised viiulid. Ajastu leiutis on ilmselt väntlüüra oma torupillibassidele sarnanevate burdoontoonidega. Paljudel pildidel on ansambelis näha ka käsiorelit. Täiendavalt lisandub rikkalik valik löökriistu. Klahvpillidest tulevad kasutusele klavikord (esimesena nimetatud Eberhard von Cersne armastusreeglites 1409) ja spinett

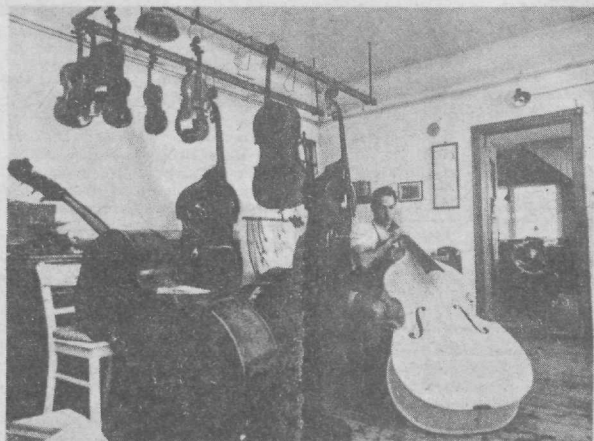
Hermann Moeck

(kirjeldatud 1440 Henri Arnaut de Zolle poolt).

Keskaegsetel instrumentidel on suhteliselt väike tooniulatus ja neid ei mängitud tänases mõistes kontsertreerides ja soleeerides. Renessansiaja, näit. 16. saj. meloodiainstrumentid olid kõige enam — orienteeritult lauluhäälele — mängitavad pooleteise oktaavi ulatuses. Nende kõla on suhteliselt põhitooniline ja sulandub seetõttu kergesti koorilikku kokkumängu. Koos kontsertreeri-va muusikastiili tekkimisega leiab barokkajastul aset ka põhjapanev instrumentariumi muutus. Meloodiainstrumentid arenevad tooniulatus tunduva laiendamise baasil edasi sooloinstrumentideks. Eeskätt tuleb siin nimetada viulinstrumente, mis said juba 16. saj. Ülem-Itaalias ja hilisemas koostöös maakondade pillimeistritega tänapäevase klassikalise kuju. Klassikaliste viulinstrumentide konstruksioon, mis on vaatamata kogu akustika-alase teaduse arengule jäänud kuni tänaseni ületamatuks, kuulub Öhtumaade muusikajaloo tippsaavutuste hulka. See on intuiitiivne kunstiline saavutus, mida võib võrrelda muusikalise kunstitööga.

Vastupidiselt oma eelkäijatele on barokkinstrumentid ehitatud ülemhelerikkamatena ja veidike kokkusulavamalt ning helidiferentseeritumalt (mõrane heli), kusjuures puupuhkpillid kasutavad vahelduseks ka avatult kõlavaid diatoonilisi helisid ning harkvõetega mängitavaid (niisiis ilma klappideta) ja seepärast kaetult helisevaid pooltoone.

Varaklassitsismis juurdub uus arengusuund: puhkpillide ehituses ilmneb tendents perfektssele kromatiseerimisele ja tooni enama laiuse ja ühtluse saavutamisele. Puupuhkpillide arengu krooniks oli Münchenist pärit Theobald Boehmi ehitatud böömiflöö, mis juba enne 19. saj. keskpaika juhatas sisse täiesti uue faasi puupuhkpillide ehitamises. Vastavalt romantilisele kõlakujutlusele oli see ühtlase ja täieliku tooniga ning optimaalselt mehhaniseeritud, võimalikult suurte ja akustiliselt õigel kohal asuvate heliavadega (ka pooltoonide jaoks). 19. saj. oligi — ka Prantsusmaal ja Inglismaal — puupuhkpillide ehitamises edasiminekuks kõige suurem ja tolaegsed klassikalised põikiflöödi, oboe, fagoti (eriti Carl Almenraderilt ja Johann Adam Heckelilt), klarneti ja saksofoni mudelid on tänaseks teisenenud vaid detailides. Seadme, mis koos ventiilidega võimaldas toru pikendamise (selleks, et võiks mängida oobertoone vahetoonide vahele), leiutasid sileesia „mäeoboist“ Friedrich Blühmel ja berlinlane Heinrich Stoezel 1815. a. Täiustus tegi metsasarve ja trompeti ning nende järeltulijad täiesti orkestrikõlblikeks madalatel helikõrgustel. Orkestrid aitasid nüüd oma varem tundmatu monumentaalse heliküllusega kaasa sellele, et 19. sajandist sai vaskpuhkpillide sajand. Ka keelpillid ei olnud jäänud samasugusteks, nagu nad olid barokkajastul. Umbes 1770. aastast, osalt ka juba enne seda, muutusid kaelad pikemateks ja keeled jämedamateks, et neid oleks võimalik rohkem pingutada, tekitamaks valjemat heli, mida nõudsid uued kontserdisaalid. Vanad, õrnalt kõlavad pillid ehitati lihtsalt ümber. Ka näppepillid, nagu klahvpillidki, said suurema keeltepinge.

Tänapäevane pillimeistri töötuba.

19. saj. on ennekõike tuntud klaveri võidukäiguna. 1698 leiutas Bartolomeo Cristofori Firenze's vasarmehaanika. Esirinnas olid aga saksa (Andreas Stein, Gottfried Silbermann jt.), inglise ja prantsuse klaverimeistrid, kes arengut edasi viisid. 1889. a. ehitasid Saksa Riigi 380 klaverivabrikut u. 70 000 pilli, 1913 tehti neid seal juba 170 000. Ainuüksi Berliinis oli ajuti 180 klaverivabrikut u. 4000 töötajaga. 1920. ja 30. aastatel vähenes Saksamaal toodang murdosa võrra. Tänapäeval valmistavad Saksa klaverifirmad u. 30 000 pilli.

Tänu miljonitele toodetud lõõts- ja suupillidele saab rahvamuusika 19. saj. uue ilme.

Enne elektrooniliste orelite tekkimist leidis orelivilede asendajana kõikides sakraalsetes toimingutes kasutamist vabalt vibreerivate keelte printsüübil põhinev klavvinstrument-harmonium. Tuntuimad saksa tootjad olid arvatavasti Lorenz Schiedmayer Stuttgardist ning Mannborg ja Lindholm, mõlemad Bornast Saksimaalt.

Peamiselt möödunud sajandisse ja meie sajandi esimesse kolmandikku kuuluvad ka mehhaanilised muusikariistad. Automaatsed kellamängud ja puhkpillimehhanismid olid tuntud juba keskajal. 16. ja 17. saj. olid igasuguste „kunst“-instrumentide tootmises teiste hulgas juhtival kohal Augsburgi meistrid. 18. saj. lõpus tulid moodi flöödikellad ja metallist keeltekammeidega mängutoosid. Esimesed arenesid tänavamuusikas igal pool levinud leierkastidest. Teised seisis peagi suures formaadis (vahetatavad rullikud asendati hiljem plekkplaatidega) tuhandete viisi lokaalides, kus võis neid mängima panna praog vahelt münti sisse lastes.

Tõelised kunstitööd olid orkestrionid täiendavate flöödi- ja harmooniumihelidega, ksülofoni, löökriistade ja mehhaaniliselt mängivate viiulitega. Need aparaadid võisid perforeeritud paberirullide juhtimisel simuleerida tervet orkestrit. Koduse tarbimise tipuks olid pärast 1900. aastat nn. pianoola — klaver, mida samuti mängiti perforeeritud paberirulli abil. Selles olevate aukude läbi juhiti suruõhk klavvidele. Neid võidi mängida lasta ka automaatselt. Ainuüksi Hupfeldi firma Leipzgis tootis aasta jooksul 5 miljonit sellist repertuaarirulli. Heliplaat tegi aga mehhaaniliste pillidele lühikese ajaga lõpu. 60. aastatel elasid need, eriti kollektsionääride hulgas, üle nostalgilise renessansi.

Elektroonilised muusikainstrumentid on meie sajandi leiutus. Nad on, eriti meelelahutusmuusikas, ajaloo kõige laiemalt levinud pillid. Uusim suund on muusikakompuutrid — MIDI (*Musical Instrument Digital Interface*). Siin valitseb muusik terve orkestri kõlastruktuure. Ta võib need ette planeerida ja millal tahes välja nõuda, kasutada tagavaraks pandud orkestrinstrumentide originaalhelisid (süntesaator), samuti neid kombineerida, näiteks naturaalse klaveriga. See mängib automaatselt, kui partii on originaalis sisse mängitud.

Meie sajand on uuesti avastanud ka ajaloolised pillid: tšembalo, klavikordi, plokkflöödi, samuti vanad puhk- ja keelpillid. Võimalikult täpsete vanade kõlakarakterite saavutamiseks on tšembaloehituses jälle kasutusele võetud klaverilt pärinev stabiilne repetitsioonimehhanism, mis võimaldab hea keeleregistri. See võte on revolutsioneerinud juba 19. saj. uuesti elluäratatud tšembaloehituse.

Läbi instrumentaariumi ajaloo tehtud reisi lõpuks esitagem küsimus: kas lähemas tulevikus võib tulla uusi leiutisi? Vaevalt küll klassikaliste meloodiapillide osas, mis oma 12-toonilise skaala piires peaksid olema lõplikult valmis. Kõik akustilised uurimused on viinud siin juba aastakümneid ainult detailide parandamisele. Sellest lähtudes on piirid ette antud ka füüsikalisel põhjal. Moodne muusika koos tema muusikaliselt eelistatavate piirialadega ei ole muidugi enam nii seotud 12-astmeilise skaalaga. Aga siit on senini — välja arvatud löökriistad — saadud vaid juhuslikke ajendeid instrumentide ümberkujundamiseks, pigem on tegemist uudisloominguga. Palju uut on meil aga järgnevatel aastatel oodata elektroonika vallas.

„Musik Magazin“
Tõlge: Aime Kons

¹ Pippin Noorem, ka: Lühike (714 või 715-768), Frangi kuningas 751-768.

² Karl Suur (742-814) Frangi kuningas (a-st 771) ja Rooma keiser (a-st 800).

³ Ludvig I Vaga (778-840), Karl Suure poeg, Rooma keiser 814-840.

⁴ vt. rubriik „Muusika kujutavas kunstis“, lk. 8.
(Toim. märkused.)

Marcello Marini — organist ja pianist, õpetaja muusikakoolis, dirigent. Mänginud ansamblites (trio: klarnet, bassklarnet, klaver) Argentinas, Luksemburgis, suurepärane improvisaator.

Giordano Faleri — elektroonikaõpetaja Perugias, trombonist, mängib bigbändis.

Cerare Vitaloni — majandusüliõpilane.

Marco Fiorucci — lõpetanud humanitaarülikooli, emakeele ja kirjanduse õpetaja.

Carlo Romani — töötab ettevõtetes sekretäri ja varahoidjana.

Ande Asari — bariton, õpib laulmist *La Scala* ja *Metropolitan Opera* tuntud solisti Lorenzo Testi käe all.

Mis seob neid nii erinevaid inimesi? Nad kõik laulavad Marietta Alboni nimelises segakooris, mis tegutseb Città di Castello linna Santa Maria della Grazie katoliku kiriku juures.

Jutustab dirigent **Marcello Marini**: Umbes 40 000 elanikuga Città di Castello asub Kesk-Itaalias, Umbria maakonnas. Umbriat, mis piirneb Toscana maakonnaga, kutsutakse ka Itaalia rohelisteks sündameks. Kultuurilised ja keelemurde erinevused on maakonniti tuntavad. Põhja- ja Lõuna-Itaalia erinevad üsna palju.

Koorilaulu armastatakse. Üldse on Itaalias 2000 koori — Venetias ligi 300, Umbrias 35, meie linnas 2. Enim on segakoore. Nais- ja meeskoore on vähem, nad on ka lauljate arvu poolest väiksemad. Hea ülevaate koorielust annavad iga-aastased itaalia rahvuslikud Vittorio Veneto konkursid. Viimasel kahel aastal pole seal enam meeskoore esinenud, segakooride arvukus aga tõuseb.

Ka Città di Castellos korraldatakse traditsioonilisi koorifestivale. Need on igal aastal pühendatud mingile kindlale rahvusele. Sellel aastal hispaanlastele. Ilmselt mõjutajaks Barcelona olümpiamängud ja maailmanäitus. Eelmsel aastal esines meie festivalil Moskva Patriarhaadi koor ja 50-liikeline kammerkoor Minini juhatusel. Festival on linna üritus, lauljad esinesid kirikutes ja ka muudes kontseridpaikades.

Kuidas sai teie koor kokku?

Marcello: Meid oli umbes 25 inimest, käisime kirikus pühapäevahommikustel missadel laulmas. Laulsime mitte ainult vaimulikku muusikat, vaid ka rahvalaule. 1983. a. oktoobris hakkasime õppima 4-häälsel motettil. See meeldis nii, et lõpuks arvasime: võiks veelgi laulda. Kutsusime igaüks ka oma sõpru laulma. Meie koor kasvas peagi 60-liikmeliseks.

Giordano: Ja siis ütlesime: nüüd aitab. Kui keegi veel laulda tahab, tule teine koor kokku panna. Tung meie juurde oli suur. Enne meid oli missakoore ka olemas. Marcellogi laulis seal. See tuli talle väga kasuks.

Marcello Marini lõpetas konservatooriumi 1979. a. Dirigerimist pole õppinud (sellist eriala sealmail eridistsipliini ei õpetatagi). Koor esines augusti alguses Kuressaare ja Tallinnas. Kuulajate-vaatajate arvamus — sündinud dirigent ja suurepärase muusik — ühtib kooriliikmete hinnanguga.

Cesare: Marcelloni on väga hea diplomaat, koor vajab teda väga.

Marco: Meile meeldib see, et oleme kõik sõbrad, oleme nädalalõppudelgi peredega koos. Siin Eestiski on mõnedel lapsed kaasas. Kui kooriga kontserte andma läheme, tuleb sõita kahe bussiga. Esimeses on koor — 50 inimest, selle bussi nimi on „Marietta Alboni“, teist bussit, kus on meie sõbrad ja pereliikmed, nimetame „Marietta Chianti“ (*Chianti* on üks paremaid itaalia veinisorte).

Siinkohal itaallased naeravad lõbusalt ja paljutähenduslikult.

Marcello: Meid ei toeta otseselt mitte mingisugune organisatsioon. Proove saame, tänu meie don Toninole, teha kirikus. Ruumide eest me maksma ei pea. Muud tekkivad kulud jaotatakse kõigi vahel. Kõik koos otsustame, millele ja kui palju kulutada ja kuidas see jaotada.

Kontserte on meil kooriga palju olnud. Oleme osa võtnud rahvuslikest konkurssidest. Suureks auks peame, et meid on juba kaks korda kutsutud laulma paavsti missadele Peetri kirikus. Aasta tähtsaim kontsert on meil aga 26. detsembril. See on hea, rahulik aeg, kõik tahavad saada midagi hingele. Meie 600-kohalises kirikus on siis alati palju rahvast. Eelmisel aastal laulsime muidugi Mozartit. See aasta on pühendatud Rossinile — 200 aastat sünnist.

Meie kooril on praegu liikmeid 55. 22 lauljat on tenori- ja bassirühmas, ülejäänud on naishääled. Enamik lauljaid on vanuses 25-26, aga meil on ka üks 50-nene paksuke, me kõik armastame teda väga.

Koor küpseb ja areneb pidevalt, kõigil on veel arenguruumi. Prooviaega on meil iga nädal 6 tundi. Töötame 3 päeva, iga kord 2 tundi häälerühmade kaupa. Ka koos harjutame. Üksikult hääleseadet ette nähtud ei ole.

(Algus 7. lk.)

Marco: Itaalias on muusikahuvi väga suures osas sõpruskondade asi. See on tore. Aga vaadates teie laulupeefilmi avastasin, et just muusika on see tsement, mis on hoidnud koos keelt ja kultuuri. See on ääretult tore, palju parem kui lihtne koori kooskäimine. Teid on miljoni ringis, aga näib, et kõik on lauljad, sest publik laulab ka kaasa, oskab laule. Kõigil on sügav rahvustunne — see on väga muljetavaldav: kui tuhanded laulavad, on see nagu tugev ja ühekskoonduv hää. See on nii erinev itaalia kooridest.

Kes valib teile repertuaari? Kas teete ka seda kõik koos?

(Kõik näitavad Marcello poole; seda teeb ainult meie imperaator. Aga meie oleme sellega väga rahul.)

Giordano: Kogu muusikaline osa on Marcello käes, orgtööd teeb koor ise.

Carlo: Meil on olemas ka koori nõukogu, seal on esindajaid igast häälerühmast. Valime nad ümber iga 2 aasta tagant. Valimised on avalikud. Igaüks võib öelda välja, mis ei meeldi. Kooril on oma statuut, millega on määratud tegutsemise piirid. Kuna oleme juriidiline isik, peab selles osas kõik paigas olema.

Ande: Statuudi kinnitamine pole meil lihtne asi. Aga selle me saavutasime.

Milliseid eeliseid annab koorile juriidilise isiku staatus?

Marcello: Meil on fikseeritud koorisisesed eeskirjad, mida tuleb täita. Staatus annab meile näiteks õiguse küsida linnavalitsuselt või pankadelt toetust. Me oleme alati küsinud, saanud aga pole veel midagi. Muidugi, võiksime otsida ka sponsoreid või olla näiteks toeks parteide poliitilises võitluses. Sel juhul peaksime aga rohkem või vähem neist sõltuma, olema kellegi ideede kandjateks. Oleme otsustanud säilitada oma autonoomsuse.

Juriidilise isikuna võime tegelda ka ettevõtlusega. Laskime näiteks trükkida kanga, müüme seda, sissetulek jäi meile. Ostjatele andsime koori auaadressi. Meil olid ka oma rätikud. Kes neid ostis, sellele võimaldati talong, millega sai kümnes linna poes ostes teatud hinnaalandust. Linnarahvale on koori toetamine auasi. Meil ongi umbes 300 toetavat isikut: meie sõbrad, mitmed eraettevõtjad. Nende toetustega elame ära, oleme saanud 200 milj. liiri (u. 800 USD). Seda on rohkem, kui oleks olnud pangatoetus. Pangast saadav summa olnuks selline, et jätkunuks igale inimesele vaid kohvirahaks.

Tuleme omadega välja. Meil on jõukohane külalisi vastu võtta. Viimati võtsime vastu Sczecini koori Poolast. Linn toetab moraalselt, otsesed kulud tuleb kooril ise kanda. Itaalias on kultuur autonoomne nähtus.

Intervjueeris Aime Kons

Kõige, kõige...

Pikimad ja lühimad

Kuigi on selge, et muusikateose pikkus pole tema peamine väärtustaja ning ei määra tema populaarsust ega kunstilist taset, on muusikaarmastajad siiski piüdnud välja selgitada kõige monumentaalsemaid teoseid. Sümfoonilises muusikas on suurem osa pikki oopusi loodud romantismi ajajärgul. Esimene neist oli Beethoveni 9. sümfoonia. Hiljem paistsid partituuride mastaapsusega silma Berlioz, Bruckner ning Mahler. Viimasele kuulub ilmselt ka maailma pikim — 1896. a. kirjutatud 3. sümfoonia. Ettekandes osalevad laulja (kontraalt), nais- ja lastekoor ning suur orkester. Esitus kestab ligi 100 minutit, sellest 1. osa (sõltuvalt interpretatsioonist) 30-36 minutit. Veidi alla jääb 8. sümfoonia, mille mastaapsusest räägib juba pealkirgi — „Sümfoonia tuhandele“.

Raske on leida liidrit ooperite hulgast. Ollakse küllaltki üksmeelsed, et sagedamini mängitavate, nn. repertuaariooperite hulgas on põhipretendentideks Wagneri omad, eelkõige „Nürnbergi meistersauljad“. Keskmiselt kestab see viis tundi. Ei tohi aga unustada, et Prokofjevi „Sõja ja rahu“ täielik variant on arvatavasti veelgi pikem — seda tuleb etendada kahel õhtul.

Lühimaks selles žanris peetakse Darius Milhaud' ooperit „Thesuse vabastamine“ — esietendus 1928. a. kestis 7 minutit 27 sekundit. Tõe huvides tuleb mainida, et see on ooperitrioloogia üks osa.

Muide, pikim aaria on samuti pärit Wagnerilt — Brunhilda aaria „Jumalate hukust“. Plaadil kõlab see tavaliselt mõni sekund üle 14,5 minuti.

Peatoimetaja: Mart Vainu

Muusikaleht

Tegevtoimetaja: Mati Põdra

Sisutoimetaja: Aime Kons

Lõuna-Eesti korrespondent: Marina Tamme

Masinakiri: Piret Jutta

„Kiir“, tell. 4018

992
Ar Muusikaleht

„Teie ärge sinatage!“

Loendamatu operettide ja üheaainsa ooperi autoril Jacques Offenbachil oli komme sinatada absoluutselt kõiki, ka juhututtavaid. Keegi lugupeetud literaat justustas oma esiaukohtumistest maestroga: „Kuule,“ ütles ta mulle, „ma mõtlen sind sinatama hakata, see oleks mulle mugav. Kuid seda ainsal tingimusel, et sina ei hakka mind sinatama!“ — „Miks siis mitte?“, küsisin ja kuulsin vastuseks: „Seepärast et mind sinatab juba liiga palju lolpäid!“

Muusika kujutavas kunstis

PÕHJA-PRANTSUSMAA MEISTER (?)

9. saj.

„KUNINGAS TAAVET MUSITSEERIB AHISTA TUD HINGE EES“

Psalmiillustratsioon

Stuttgart, liidumaa raamatukogu

9. saj. psalmikogus on kahe salmi vahele paigutatud joonistus: noormees, kes toetub karjusekepile, saadab oma laulu näppepillil. Tema vastas istub ahistatud hingeseisundit kehastav naisekuju. Tekst kõlab nii:

„... et ma tuleksin Jumala altari äärde, Jumala ette, kes on mu ilutsemise rõõm, ja tänaksin kandlega sind, oh Jumal, minu Jumal! Miks sa oled nii rõhutatud, mu hing, ja nii rahutu mu sees? Oota Jumalat, sest ma tahan teda veel tänada, oma palge abi ja oma Jumalat!“

(43. psalm)

Kunstnik on mõlemad teineteisest sõltumatud tekstikujud — kandle ja hing — ühendanud hingelisi kannatusi leevendava, tervendava ja kosutava muusika näol. See on ka Piibli Sauli-Taaveti tähendamissõna konkreetse meloterapiilise tõlgenduse abstraktne formuleering. Seesma mõjustas ka Püha Augustinuse (IV sajand) psalmiõlgendusi (*Enarrationes in Psalmos*), mis olid kantud hilisantiigi kristlikust mõtteviisist. Sellele vastavalt ei ole kristlikust mõtteviisist lähtuvalt melanhoolia mitte ainult haigus, mida tuleb ravida, vaid ka eriline hingeseisund, mis võimaldab kontaktisaavutamise Jumalaga.

Kehast lahtikistud hing — kreeka *Psyche** (lad. *Anima*, vt. pildil) täidab siin samuti muusa rolli. Inspireerituna tema valust, ahistusest ning melanhooliast, mängib muusik oma pillil.

Ladinakeelne tekst nimetab seda pilli *cithare* (kr. *kithara*). Ka kristluses peeti seda kreeklaste eelistatuid instrumenti sobivaks saatepilliks kiituslauludele ja Jumala järgi kisendava hinge kannatuste väljendajaks (*cithare* esineb siin suhteliselt suure, poognata algvioli kujul).

Elevandiluupulgake — *plektron* — on pildil hästi näha.

Haige hinge tervendamisele osutab pildil veel üks silmatorkav element, nimelt künka esiküljel õitsevad viis punast lille. Varakristlikud taimetargad soovivad ravivahendina pideva kurbuse vastu mandragorat (alrauni). Üldiselt mainitakse ravimina taime juurt, aga ka asjaolu, et ta õied öösiti helendavad.

* kr. „hing“; mütoloogias Erose naine.

Väljaandja:

„FRATRES“ ja EV Kultuuriministerium

Tallinn 34 (EE0034) pk. 996.

Teisipäeval ja neljapäeval 14.30—16.00 tel. 52 51 24